

Učenje na daljavo in razmislek o prihodnosti šolanja

Barbara Cerkovnik, prof. soc. ped., Osnovna šola Brezovica pri Ljubljani

V prispevku bom predstavila svoje izkušnje in poglede glede učenja na daljavo, njegove prednosti in slabosti, kakor tudi ovire in groženje, ki se jim v prihodnosti ne bomo mogli izogniti v celoti. Zaradi epidemije koronavirusa smo priča velikim družbenim, ekonomskim in zdravstvenim spremembam, ki bodo imele vpliv tudi na proces vzgoje in izobraževanja. Danes učenci potrebuje veliko več znanja in spretnosti, kot jim jih lahko ponudimo z uveljavljenim klasičnim načinom poučevanja. V prispevku povzemam in citiram pronicljivega misleca današnjega časa, izraelskega zgodovinarja Y. N. Hararija, ki pravi, da bi morali pri današnjem šolarju razvijati predvsem kritično mišljenje, kreativnost, kooperativnost in komunikacijo, namesto da mu ponujamo vse več novih informacij in podatkov.

Učenje nekoč in danes

»Učenje je duševni proces, ki nam omogoča pridobivanje znanja, ki je uporabno v novih situacijah. Pomaga nam bolje razumeti sebe in svet pa tudi bolj modro posegati vanj. Človek se z učenjem nenehno spreminja. Pod vplivom učenja se spreminja naše delovanje, vedênje, čutenje in mišljenje. Sâmo učenje je zapleten proces, ki zajema različne vrste umskih in telesnih dejavnosti. V skladu z uradno definicijo učenje pomeni vsako spremembo v vedenju, informiranosti, znanju, razumevanju, stališčih, spretnostih in zmožnostih, ki je ne moremo pripisati fizični rasti ali podedovanim vedenjskim vzorcem.« (UNESCO/SCED 1993 v CVŽU Pomurje 2019).

Pravica do učenja in znanja je zapisana v *Konvenciji o otrokovih pravicah* (1989), s katero so se države podpisnice zavezale, da bodo otrokom omogočile brezplačen dostop do osnovnošolskega izobraževanja (Vir 1).

Načini učenja oziroma pridobivanja informacij, ki so pomembne za naš osebni razvoj in delovanje v družbi, so različni in se skozi različna zgodovinska obdobja spreminjajo.

Če je bilo v pradavnini pomembno za preživetje predvsem to, da so se sinovi od očetov naučili izdelovati preprosta orodja in orožja, v srednjem veku pa, kako na poljih pridelati čim več hrane, da ne bi bili lačni, vendar se za to, da bi količino pridelkov z leti povečevali, niso zmenili, je danes povsem drugače. Dandanes smo vsi obsedeni z načini pridobivanja znanja in veščin, ki bi nam omogočili čim več tehničnih in intelektualnih spretnosti za doseg poklicev, ki ustrezajo trenutnemu potrošniškemu načinu življenja. Z rastjo in nenehnim prizadevanjem za povečevanje življenjskega standarda s sloganom

»več je bolje«, zato temu pridobitnemu in potrošniškemu načinu mišljenja zaenkrat še ni videti konca, kljub temu, da nas narava že dodobra opozarja in prosi, naj bomo prizanesljivejši do nje.

V zgodovini je bilo krščanstvo poleg družbenih in etičnih reform odgovorno tudi za pomembne gospodarske in tehnološke izboljšave. »Katoliška cerkev je v srednjeveški Evropi oblikovala izjemno napreden sistem upravljanja ter prva začela uporabljati arhive, kataloge, urnike in druge tehnike obdelave podatkov. Cerkev je ustanovila prve evropske gospodarske družbe – samostane – ki so bili tisoč let na čelu evropskega gospodarstva ter so uvedle napredne kmetijske in administrativne postopke. Samostani so bili prve ustanove, ki so uporabljale uro, skupaj s šolami pa najpomembnejša učna središča v Evropi. Katoliška cerkev še zdaj uživa privrženost in dajatve več sto milijonov pripadnikov, vendar je tako kot druge teistične religije že zdavnaj nehala biti ustvarjalna sila. Postala je razdiralna, saj se bolj posveča ohranjanju obstoječega delovanja kakor pa uvajanju novih tehnologij, domiselnih gospodarskih postopkov in prelomnih družbenih zamisli.« (Harari 2017, 274)

Danes je učenje usmerjeno v pridobivanje in usvajanje številnih informacij z različnih področij znanosti. Temu primeren je tudi predmetnik v osnovnih in srednjih šolah. Pri svojem delu z učenci sem se velikokrat ukvarjala z vprašanjem, ali je vsakodnevno večurno sedenje za šolsko mizo in pisanje, računanje, branje in reševanje te ali one naloge edino, kar naj bi se smatralo in razumelo kot učenje in pridobivanje veščin za življenje ali poklicno usmeritev. Drži, določenih veščin in osnovnih znanj ne moremo pridobiti nikjer drugje kot v šoli in na način, ki jih naš vzgojno-izobraževalni sistem določa. Pa vendarle, ali ni količina časa, ki je namenjena pridobiva-

nju številnih podatkov, preobsežna, metode in stili poučevanja pa pretogi in suhoparni? V času pred korona krizo, ki sem ga preživela v razredu, sem od učencev prepogosto slišala, da se morajo nenehno učiti, sedeti v šoli, da so premalo zunaj, da se morajo učiti »kar nekaj brez veze«, in sprašujem se, ali niso njihove pripombe povsem upravičene, saj morajo po pouku najprej na kosilo, potem pa morajo zaradi omejenega časa takoj začeti z nalogo, da je ne bo potrebno narediti doma. Sprašujem se, ali je vse, kar skupaj počnemo v razredu, res zdravo (učenje po učenju, učenje pred kosilom, učenje po kosilu), ali je učenec lahko zbran in v stiku s sabo, da kvalitetno naredi nalogo, in ali lahko delo in vsebine dela organiziram na način, ki bo učencem, pa tudi meni, bolj sprejemljiv in prijazen, pa četudi na račun nenarejene naloge?

Tako sem razmišljala, preden nas je prizadela epidemija koronavirusa, a ko sem bila primorana začeti poučevati na daljavo, so se moji strahovi glede počutja učencev in smiselnosti podajanja učnih vsebin preko podajanja obsežnih informacij in zahtevanih nalog, le še poglobili.

Učenje kot priprava na življenje?

Vilijem Ščuka o današnjem šolarju pravi, da se le-ta »v letih zorenja resnično zanima za lastno življenje in vztrajno išče pot do sebe. Odrasli pa kar vztrajamo, naj išče pot do znanja ... Ne zavedamo se, da je za življenjsko in delovno uspešnost to premalo in da bo v bodoče treba tržiti tudi osebnost, ne le strokovnost. Naloga nas staršev, učiteljev in drugih pomembnih odraslih naj bi bila učenca vzbuditi, da razvije svojo osebnost in življenjski slog, ki naj bi bil skladen z njegovimi osebnostnimi značilnostmi

in zahtevami okolja. Šolar porabi veliko ur za učenje matematike, jezikov in naravoslovne in družboslovne predmete, morda nekaj ur namenja vzgojnim vsebinam in niti ene same ure učenju zavesti o sebi. Vprašati bi se torej morali, kako naj ob takem šolanju postane osebnost?« (Ščuka 2007, 14–15). Nedvomno bi postalo učenje za otroka smiselno, če bi se ta začel zavedati smisla procesa učenja, zato je pomembno, da otroku zagotovimo tudi uvid v njemu lastne osebne značilnosti pri učenju.

Preden pa lahko od učenca pričakujemo uvid v njemu lastne značilnosti pri učenju, se je treba vprašati, kako dobro pozna lastne osebne lastnosti in biološke in psihološke potrebe. Z zavedanjem, da je za zdrav psihosocialni razvoj otroka pomembno, da je »nenehno v stiku sam s sabo«, kar naj bi se nanašalo tudi na njegovo zavedanje fizičnega in psihičnega počutja, sem se pri delu usmerjala k preverjanju in ocenjevanju, kako dobro sami sebe poznajo oziroma, ali so svoja stanja sposobni prepoznati in izraziti.

Prepoznavanje in izražanje čustev v šoli nam velikokrat povzroča težave in je izvor za številna bolezenska stanja. V šoli se največkrat soočamo z jezo in neustreznim izražanjem le-te, kar je lahko povod za obisk učencev pri svetovalni delavki, teme, povezane z nasiljem, pa so predmet pogovorov na rednih razrednih urah. O žalosti, veselju, strahu, pogumu in ciljih, ki jih želimo doseči, se v šoli bolj malo pogovarjamo. Premalo pozornosti namenjamo tudi temam, ki so za zdrav psihofizični in socialni razvoj naših otrok in njihove prihodnosti še kako pomembne. Te pa so ozaveščanje učencev glede lastnih potreb in potreb drugih ljudi, strpen odnos do ranljivih skupin, odnos do zdravja, narave, živih bitij

na splošno, trajnostna naravnost ter poznavanje oblik pravnih ureditev, zakonodaje in zakonodajnih teles pri nas in po svetu. Na nujnost uvajanja spoznavanja osnov prava nas nenazadnje opozarja vse manjša udeležba mladih na voliščih.

Spričo dejstva, da morajo učenci v času šolanja, sploh pa pri učenju na daljavo, še več časa preživeti sede in ob računalniku, mnogi strokovnjaki s področja duševnega in telesnega zdravja otrok opozarjajo na porast negativnih sprememb pri učencih, pa naj si gre za porast telesne teže in splošnih slabših telesnih zmogljivosti, upad kognitivnih sposobnosti ter povečanje duševnih stisk, ki se kažejo kot anksioznost, depresivnost, samopoškodovanje in celo samomorilnost.

Izraelski zgodovinar in avtor svetovnih knjižnih uspešnic Yuval Noah Harari, ki je eden najbolj procljivih mislecev današnjega časa, se v zbirki nasvetov, namenjenih človeku v 21. stoletju, ukvarja z izzivi, ki svet in slehernika čakajo v bližnji prihodnosti: politični in gospodarski razkol človeštva, življenje med terorizmom in liberalizmom, tehnološke grožnje in nujnost prilagajanja posameznika, vloga ideologije in vere ter bistvo človekove neomajne želje po iskanju resnice.

Harari opozarja na to, »da je danes človeštvo sredi velikih sprememb, kakršnih še ni doživelo – vse naše stare zgodbe se sesedajo, nove zgodbe, ki bi jih zamenjala, pa še ni. Kako lahko sebe in svoje otroke pripravimo na svet, v katerem se dogajajo najkorenitejše spremembe v zgodovini in ki je ovit v radikalne negotovosti? Danes rojeni otroci bodo leta 2050 stari dobrih trideset let. Če bo vse po sreči, bodo živi tudi še leta 2100 in bodo morda celo aktivni prebivalci 22. stoletja. Česa bi jih morali naučiti, da bodo znali preživeti in dobro živeti leta 2050 ali v 22. stoletju? Katere spretnosti bodo potrebovali, da bodo dobili službo, razumeli dogajanje okoli sebe in znali krmariti po blodnjaku življenja?« (Harari 2018, 293)

Ko je nastajala Hararijeva tretja uspešnica *21. nasvetov za 21. stoletje*, to je pred letom 2018, koronavirusa še nismo poznali, bo pa v prihodnje nedvomno zanimivo, kaj nam bo pisec glede sprememb, ki nam jih je in še bo le-ta prinesel, napisal. Dejstvo je, da smo se zaradi nove epidemije koronavirusa praktično čez noč morali prilagoditi na nov način življenja in poučevanja, učenja na daljavo. Sprašujem se, kako zapleteno mora biti učencu učiti se definicij, operacij, pravil o obnašanju, skrbi za sebe in sočloveka, ko je ujet v svoji sobi (če jo sploh ima) in skoncentriran na dogajanje na računalniškem zaslonu. Kako nepredstavljive se zdijo rešitve na poti pridobivanja znanja njemu, če se še sama ne znajdem pri uporabi novih računalniških orodij. Ne dvomim, da je motivacija po pridobivanju novih informacij s

pomočjo novih, čeprav tehnološko dovršenih medijev, pri naših učencih precej upadla, saj je motivacija za poučevanje tudi pri meni, ki bi morala vzdrževati pozitivno naravnost učnega procesa, precej nihala. Pa vendar se moramo zavedati, da smo se iz dane situacije naučili marsikaj pomembnega.

Če vzdrži rek »V vsaki stvari je nekaj dobrega«, potem se ga moramo oprijeti in razmisliti, kako naprej, kaj je z vidika učenčeve perspektive in perspektive naše družbe danes pomembno in kaj ni. Kako oblikovati šolski prostor in prilagoditi učne vsebine, da bomo v boju z grožnjami sodobnega sveta lahko uspešni, ne da bi se, ob današnjem izobraževalnem sistemu in poučevanju, spuščali pretežno na raven pridobivanja številnih podatkov, ki jih šolar danes ne potrebuje več, tiste pa, ki pa so vendarle potrebni, zlahka pridobi prek spletnih aplikacij.

Harari (2018, 294) opozarja na to, da se trenutno »preveč šol posveča zgolj podajanju čim več podatkov. V preteklosti je bilo to smiselno, saj je bilo malo znanega, cenzura pa je vztrajno preprečevala celo počasno curljanje obstoječih informacij. Nasprotno pa smo v 21. stoletju preplavljeni z ogromno količino informacij, ki jih ne poskušajo ustavljati niti cenzorji. Namesto tega zavzeto širijo napačne informacije in odvrčajo našo pozornost z nepomembnostmi.«

Po prvem valu epidemije smo bili učitelji za pripravo na morebitni drugi val za potrebe poučevanja na daljavo zasuti s številnimi brezplačnimi izobraževanji, kot so tečaji ali predavanja s področja rabe računalniških tehnologij in drugih znanj. Aplikacijo Zoom in Skype je zamenjala aplikacija Teams, vse z dobrimi nameni, da bi si stvari olajšali, jih poenotili in se zavarovali pred morebitnimi zlorabami glede zasebnosti občutljivih podatkov. In ko se je zdelo, da smo se na izobraževanje na daljavo res dobro pripravili, je bilo naše delovanje v praksi bolj usmerjeno k opravljanju popravnega izpita iz tega področja, saj smo pri delu naleteli na številne težave. V ospredje so prihajale nove podrobnosti glede poznavanja naših učencev, kajti tudi pri njih je bilo moč zaznati številne ovire, ki so jim onemogočale uspešno učenje, ne le zaradi njihovih specifičnih potreb, marveč tudi zaradi pomanjkljive računalniške opreme. Ker smo pri prenašanju različnih novih informacij in znanj naleteli na velik problem, se je v strokovni in širši javnosti zastavilo vprašanje o smiselnosti in »poštenosti« ocenjevanja in priporočilo, naj se obseg učnih vsebin in nalog skrči na »minimum«.

Pravzaprav nam je korona kriza pokazala in nakazala nekaj, kar se je pred njo zdelo neuresničljivo, danes pa se zdi, da se bomo iz tega vendarle tudi nekaj naučili. Ni vse v podatkih. Podatki so le del nečesa, kar učencem v teh časih lahko ponudimo. Najbolj pomemben del našega poučevanja je tako

postalo iskanje načinov, da bi vse skupaj poenostavili in zaokrožili bistveno. Klikanje po linkih, narejene naloge prek številnih povezav, iskanje besed po slovarju, na hitro in površno narejene in poslikane naloge, samo da so oddane ipd. In ker je vse postajalo eno samo klikanje, je nastala potreba po tem, da bi imeli učitelji spet več priložnosti za podajanje znanja o našem stvarstvu na način, ki jim je bil poznan od prej, da bi to znanje povezali v neko smiselno celoto. Ali kot pravi Harari: »V takšnem svetu učiteljici res ni treba učencem ponuditi še več informacij; že tako jih imajo preveč. Ljudje namesto tega potrebujejo sposobnost za razumevanje informacij, za razlikovanje med tem, kaj je pomembno in kaj ne, predvsem pa morajo znati številne drobce informacij povezati v širšo sliko sveta. Odločitve v prihodnjih nekaj desetletjih bodo oblikovale prihodnost življenja, sprejmemo pa jih lahko le na podlagi našega sedanjega svetovnega nazora. Če ta generacija ne bo imela celovitega pogleda na stvarstvo, se bo odločitev o prihodnosti življenja zgodila naključno.« (2018, 275–276)

Ščuka (2007) meni, da je večjo učljivost pri otroku možno doseči, če smo pripravljeni menjati doslej utečene vzgojne pristope z novimi, bolj fiziološkimi.

Ob učenju na daljavo bi morali biti pri učencu pozorni tudi na njegovo čustveno odzivanje in sprejemanje tako pozitivnih kot tudi negativnih čustev, se z njim o njih pogovoriti, jih sprejeti in predelati na način, da bo učni proces spet neovirano stekel. In ker je bilo v danih situacijah pri delu na daljavo takšnih ovir in blokad veliko in se jih je dalo s spreminjenim pristopom omiliti, velja v prihodnje takšne izkušnje prenesti v običajno šolsko okolje. Opažala sem, da otroci izražajo veliko strahov v zvezi z zdravjem, povezanim s korona virusom. Izražali so željo, da bi se čim prej vrnil v šolo, potrebo, da bi se družili z vrstniki, pa tudi učiteljicami, česar v »normalnih« okoliščinah najbrž ne bi izražali. Velikokrat sem zato pričakovano podajanje učne snovi in zahteve, da naredi naloge, kar preskočila in se namesto tega z učencem pogovarjala.

Ščuka (2007) tudi pravi, da imajo poleg gibalnega zorenja kot spodbujevalca miselnih procesov pomembno vlogo pri učenju tudi čutila, kot so tip, sluh, vid in voh, in da za učenje ni dovolj, da učenec dobro vidi ali sliši, ampak tudi izostrenost ostalih čutil. Da bi človek dosegel spoznanje, ki mu omogoča zavestno odločanje in načrtovanje oziroma usmerjanje lastnega življenja po svobodni volji, se mora najprej naučiti zaznavati sebe in okolje in se teh zaznav zavedati oziroma jih razumeti. Za zdravo funkcioniranje v danem okolju se mora otrok učiti zaznavanja lastnega vedenja, ga s čustvi opredeliti, se ga z razumom zavedati in ga zavestno tudi spreminjati, če se mu zdi to potrebno. Kdor se torej

ni naučil vzpostavljati kontakta s seboj, ne bo znal zavestno in svobodno uravnavati lastnega življenja. Sodobni način življenja pa je zaradi odtujenosti in slabe povezanosti z naravo vse bolj neugoden za razvijanje kontakta s seboj in okoljem. Starši, vzgojitelji in učitelji bi se morali posebej skrbno posvetiti ustreznemu zorenju otrokovih čutil, da bi se ta naučil zaznavati sebe. Vsi omenjeni vidiki pomena čutnega in posledično čustvenega dogajanja pri učenju na daljavo so bili učencem znatno in grobo odvzeti, zato moramo glede njihovega kognitivnega in emocionalnega razvoja pričakovati določene spremembe. Gre torej za učenje iskanja odgovorov na vprašanje »Kdo sem?«

Harari pravi, »da so dandanes edina gotovost spremembe. Tako globoke spremembe bi lahko spreminile tudi osnovno zgradbo življenja, pri katerem bi najbolj izstopala njegova pretrganost. Življenje je bilo od nekdaj razdeljeno na dva dopolnjujoča si dela – na obdobje učenja, ki mu je sledilo obdobje dela. V prvem delu ste kopičili informacije, razvijali spretnosti, oblikovali svoj pogled na svet in gradili trajno identiteto. V drugem delu življenja ste s pridobljenimi spretnostmi krmarili skozi svet, si pomagali pri preživetju in prispevali k skupnosti. Na sredini 21. stoletja bo zaradi vse hitrejših sprememb in daljše življenjske dobe ta tradicionalni model zastarel. Življenje bo pokalo po šivih in med različnimi obdobji življenja bo vse manjša kontinuiteta. Vprašanje 'kdo sem' bo postalo pomembnejše in bolj zapleteno, kot je kdaj bilo. To bo verjetneje povezano s hudim stresom. Ko imate petnajst let, je vse vaše življenje ena sama sprememba. Telo raste, um se razvija, odnosi se krepijo. Vse je pretočno, vse je novo. Zaposleni ste z oblikovanjem svojega jaza. Večini najstnikov to vzbuja strah, obenem pa je tudi zanimivo in vznemirljivo. Odpirajo se nova obzorja in osvojiti morate ves svet. Če hočete ostati relevantni – predvsem družbeno, ne le gospodarsko – se boste morali biti sposobni stalno učiti in spreminjati, zlasti pri mladih petdesetih. Tujost postaja novo pravilo, zato vaše minule izkušnje in pretekle izkušnje vsega človeštva ne bodo več tako zanesljivi vodniki. Ljudje se bodo morali kot posamezniki in človeštvo kot celota vse bolj ubadati s stvarmi, na kakršne ni naletel še nihče – na primer z veleumnimi stroji, s telesi, ustvarjenimi z inženiringom, z algoritmi, ki lahko srhljivo natančno manipulirajo z vašimi čustvi, ter s hitrimi, umetno povzročenimi vremenskimi katastrofami. Če boste hoteli v takem svetu uspešno preživeti, boste potrebovali veliko duševno prožnost in ogromno zalogo čustvenega ravnotežja. Stalno boste morali opuščati tisto, kar najbolj poznate, in se počutiti domače v neznanem. Žal je otroke veliko težje naučiti, kako naj sprejmejo neznano in ohranijo duševno ravnovesje, kot jih naučiti fizikalnih enačb in vzrokov za prvo svetovno vojno. Prožnosti ne morete priučiti z branjem knjige

ali poslušanjem predavanja. Tudi učiteljem največkrat manjka duševna prilagodljivost, ki jo zahteva 21. stoletje, saj so tudi sami izdelek starega šolskega sistema» (Harari 2018, 298–300).

Učenje, primerno 21. stoletju!

Nedvomno trenutna situacija, v kateri smo se znašli, ponuja veliko neznanega in nepredvidljivega. Znašli smo se pred dilemo, ali naj na poti poučevanja učencem sledimo starim, poznanim in utečenim načinom podajanja vsebin, kolikor nam sodobna tehnologija to sploh omogoča, in ali naj učence bolj pripravimo na izzive, ki nas čakajo, ko se bomo vrnili v šolske klopi. Ugotoviti in presoditi bomo morali, kaj je bolj pomembno – hiteti s predelovanjem zamujene učne snovi ali stremeti k reševanju novih problemov, ki so povezani s fizičnim in duševnim zdravjem naših učencev, spremenjenim pogledom na družbene odnose in pomenom le-teh, k reševanju izzivov, povezanih z okoljsko krizo in drugimi grožnjami sodobnega sveta ter osvajanju in utrjevanju novih vrednot, ki so v dani situaciji še kako pomembne, to pa so razvijanje sočutja in solidarnosti, preseganje neenakosti v družbi ter boj za bolj enakopraven položaj skupin in posameznikov, na katere je družba pozabila.

Harari se sprašuje: »Kaj bi torej morali poučevati? Številni pedagoški strokovnjaki pravijo, da bi se morale šole posvetiti poučevanju 'štirih K-jev' – kritičnega mišljenja, komuniciranja, kooperativnosti in kreativnosti. Širše gledano bi se morale šole manj posvečati tehničnim spretnostim in bolj poudarjati splošne življenjske spretnosti. Najpomembnejše bodo sposobnosti spoprijemanja s spremembami, sposobnost učenja novih stvari in sposobnost ohranjanja duševnega ravnovesja v neznanih razmerah. Če boste leta 2050 hoteli dohajati svet, boste morali razvijati nove ideje in izdelke, predvsem pa se boste morali znova in znova prilagajati« (2018, 296–297).

Vse do danes smo verjeli, da nam je dano živeti v miru in blaginji, bistveno je, da imamo kot posamezniki dovolj svobode, saj liberalizem še vedno postavlja osebne svoboščine nad vse in še vedno trdno verjame v volivce in potrošnike. V zadnjih desetletjih nam je le uspelo zamejiti lakoto in vojne, ali kot navaja Harari: »Prvič v zgodovini več ljudi umira zaradi čezmerne prehranjenosti kot zaradi podhranjenosti, več ljudi umre od starosti kakor od nalezljivih bolezni in število samomorov je večje od skupnega števila tistih, ki so jih ubili vojaki, teroristi in zločinci. Na začetku 21. stoletja je večja verjetnost, da človek umre zaradi prenajedanja s hitro pripravljeno hrano kot zaradi suše, ebole ali terorističnega napada« (2017, 9–10).

Trenutno se ves svet spopada s problemi obvladovanja epidemije koronavirusa. Nihče ne ve in trenutno ni sposoben izmeriti, kolikšne in kakšne bodo

njene posledice. Napredna tehnologija 21. stoletja nam omogoča nekaj, kar bi bilo še pred nekaj desetletji nepredstavljivo – delo od doma, poučevanje na daljavo. Samo zamislimo si lahko, kaj bi počeli brez sodobne računalniške infrastrukture. Učenci bi bili nedvomno bistveno prikrajšani glede socialnih interakcij, pa čeprav se le-te odvijajo preko računalniških zaslonov. Še več bi bilo tudi osebnih stisk in ovir na poti pridobivanja znanja. Velik del znanja in številne podatke je moč pridobiti s pomočjo sodobne tehnologije in v prihodnosti nas morda čakajo velike spremembe v načinu poučevanja, na kar pa moramo naše učence bolj pripraviti. Našim učencem se v bližnji prihodnosti v šolah res ne bo več potrebno učiti, kako se ubraniti pred topovskimi granatami (sama spadam v generacijo tistih, ki smo se pri predmetu obramboslovje učili tudi streljanja), grožnja pred jedrskimi izstrelki pa še vedno ostaja. Podnebne spremembe lahko povzročijo velikanske valove pribežnikov po celem svetu, kar lahko sproži novo svetovno krizo v zdravstvenem varstvu.

Jutri morda ne bo več pomembno, kateri rasi ali narodu pripadamo, saj podnebne spremembe, jedrska grožnja, kibernetika varnost in elektronski mediji ne poznajo meja. Tudi epidemija koronavirusa se nič ne ozira, od kod prihajamo, niti, ali smo bogati ali revni, bo pa seveda najbolj prizadela revne predele sveta. Prav zato, ker se te meje rušijo, moramo naše učence bolj aktivno vključiti v razpravo o prihodnosti naše vrste, vrste *homo sapiens*. Da bo učenec lahko uspešno prestopil vse ovire v življenju, ki bodo rezultat hitrih sprememb, mu moramo najprej omogočiti osebnostno rast. Šele ko bo vztrajno iskal in našel pot do sebe, mu bodo odprta tudi vrata na poti do znanja. Šole bodo v spopadanju s hitro rastočimi spremembami uspešnejše, če bodo uspele pri učencih razvijati kritično mišljenje, kreativnost, kooperativnost in komunikacijo ter veliko mero solidarnosti in strpnosti. V bližnji prihodnosti nas bodo lahko usmerjali algoritmi in namesto nas odločali o tem, kdo smo in kaj bi morali vedeti o sebi. Učenci imajo vso pravico učiti se in kritično presojati tudi o tem, kaj je za njih dobro in kaj ne, zato je naša dolžnost, da jih ob vsej navlaki podatkov in številnih izbira tehnoloških pomagala posvarimo tudi o njihovih morebitnih nevarnostih.

LITERATURA:

- Cerkovnik B. (2019): Učenje kot naravni proces. V: Mihajlovič Z. (ur.), Musek Lešnik K. (ur.), Hosta M. (ur.), Rutar C. (ur.), Trček M. (ur.) *Šolski hodniki – življenjski premiki: pozitivna psihologija in pozitivna edukacija v šolah*, str. 43–48. Brezovica pri Ljubljani: Osnovna šola Brezovica pri Ljubljani.
- Harari Y. N. (2017): *Homo deus. Kratka zgodovina prihodnosti*, Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Harari Y. N. (2018): *21. stoletje. Nasveti za 21. stoletje*. Ljubljana: Založba Mladinska knjiga.
- Ščuka, V. (2007): *Šolar na poti do sebe*. Radovljica: Didakta.
- Vir 1: Radiotelevizija Slovenija (2012): Otrokove pravice. Dostopno na <http://otroski.rtvsl.si/infodrom/prispevek/181>, 6. 11. 2020